

Archief over Nederlandse dwangarbeiders in nazi-Duitsland nu online doorzoekbaar

Marjon Bolwijn
Amsterdam

Op de website van het Nationaal Archief is het vanaf vandaag mogelijk om informatie te zoeken over Nederlandse mannen die in de Tweede Wereldoorlog dwangarbeid moesten verrichten in Duitsland. Tot nu toe was het moeilijk te achterhalen waar zij verbleven, omdat archieven niet op naam te doorzoeken waren.

'Dat dit nu wel kan, is ongelooflijk belangrijk', zegt historicus Renske Krimp, die onderzoek doet naar de herinnering aan de gedwongen tewerkstelling in nazi-Duitsland. 'Er leven nog heel veel vragen onder nazaten van ex-dwangarbeiders. Vaak weten ze niet meer dan dat hun vader, opa of overgrootvader in Duitsland was, maar niet waar en wat voor werk hij moest doen. Ook maakt dit archief het voor historici mogelijk nader onderzoek te doen naar deze onderbelichte episode in 1940-1945.'

In 2020 heeft het Rode Kruis alle gegevens die het na de bezetting verzamelde over mannen die gedwongen te werk waren gesteld in Duitsland, overgedragen aan het Nationaal Archief in Den Haag. Met de inzet van ruim acht-honderd vrijwilligers zijn die gegevens de afgelopen drie jaar gedigitaliseerd.

In het digitale archief is onder meer te vinden waar de mannen verbleven, bij welk(e) bedrijf of instantie zij moesten werken, waar zij woonden en in welk ziekenhuis zij bij eventuele ziekte verbleven. Van de naar schatting 27 duizend Nederlandse dwangarbeiders die om het leven kwamen, zijn begraafplaats en grafnummer vermeld.

In het digitale archief zijn geen egodocumenten te vinden, zegt projectleider Renée Spierings. Een deel van de informatie over de Arbeitseinsatz is in de loop der tijd verloren gegaan, stelt zij, zoals personeelsdossiers van werkgevers in Duitsland die nooit aan het Rode Kruis zijn overgedragen.

Razzia in Rotterdam, 10 november 1944. Foto Nationaal Archief

Tijdens de Tweede Wereldoorlog riep de Duitse bezetter in Nederland gezonde mannen van 18 tot 35 jaar op om in Duitsland te werken, om de plaats in te nemen van Duitse soldaten aan het front. Aanvankelijk werden alleen werklozen opgeroepen. In 1943 riepen de Duitsers alle mannen van 18 tot 35 jaar op. Toen bleek dat velen de oproep negeerden, ging de bezetter over tot dwangbevelen en razzia's. Bij razzia's in Rotterdam in november 1944 werden bijvoorbeeld ruim 50 duizend mannen opgepakt. Schattingen van het totale aantal Nederlandse dwangarbeiders in Duitsland lopen uiteen van 500 duizend tot 1 miljoen.

Reconstrueren

René Versluis, zoon van een ex-dwangarbeider en initiatiefnemer van het razziamonument dat begin deze maand in Rotterdam is onthuld, is blij met het nieuwe archief. 'De verhalen van deze mannen zijn veelal onbekend gebleven. Na terugkeer heerste in Nederland een sfeer van: we hebben het allemaal moeilijk gehad, nu allemaal de handen uit de mouwen om het land weer op te bouwen. Daardoor zwegen teruggekeerde dwangarbeiders over hun ervaringen. Dit archief maakt het voor nazaten mogelijk om met een paar aanknopingspunten het verhaal van hun vaders en opa's te gaan reconstrueren.'